

मुसहर बस्तीमा धुमस... पृष्ठ ६

लोकप्रिय राष्ट्रिय दैनिक

राजधानी

काठमाडौं, धरान र बुटवलबाट एकैसाथ प्रकाशित

लोकप्रिय राष्ट्रिय दैनिक

राजधानी

गाहक बन्नु परेमा

नवीकरण गर्नु परेमा

ठेगाना परिवर्तन भएमा

र पत्रिका नियमित नआए

सिधा सम्पर्क ५५४६३००, फोन ५५४६३०० र फ्याक्स ५५४६३००

काठमाडौं

। वर्ष १९, अंक २२०, काठमाडौं, बुटवल ६ माघ २०७२, नेपाल संवत् १९३६ | www.rajdhaninews.com | Email: rajdhaninews@gmail.com | RAJDHANI Nepali National Daily | Kathmandu, Wednesday 20 January 2016 | पृष्ठ : ८ कृत्तक रु. ५/-

१७ वर्षपछि नेपाल फाइनलमा

◆ नवयुगको ह्याट्रिक ◆ नेपाल ४-१ माल्दिभ्स

प्रकाश कौडेल/राजधानी
काठमाडौं, २ माघ

नेपाल संघनयु गोलकप फुटबल प्रतिस्पर्धाको फाइनलमा प्रवेश गरेको छ। मंगलबार साँझ भएको मैदानमा नेपाल माल्दिभ्सलाई ४-१ ले हराउँदै १७ वर्षपछि ओपनफुट फुटबलको फाइनलमा प्रवेश गरेको हो। सन् १९९९ पछि नेपाल कुनै पनि अन्तर्राष्ट्रिय फुटबलको फाइनलमा प्रवेश गरेको थिएन। नेपालले माल्दिभ्सलाई सन् १९९९ पछि पहिलो पटक हराएको हो।

कुनै पनि वतमानमा मौका गुमाउनु नेपाली फुटबलका लागि थप घातक थियो। एकपछि अर्को खराब नतिजा र समाचारले आजित नेपाली फुटबल मंगलबार निकै उन्माहित बन्यो। अनि सबै खराब इतिहास विर्सिएर फुटबल उपाधिको सपनामा आफूलाई उन्माउने सफल भयो नेपाली टिम। युवा स्टार नवयुग केपले ह्याट्रिक गरेको खेलमा थप १ गोल विशाल राईको नाममा रह्यो। नवयुग नेपालका लागि अन्तर्राष्ट्रिय फुटबलमा ह्याट्रिक गर्ने पाँचौ खेलाडी बनेका छन्। नवयुगको ह्याट्रिकसँगै नेपाल बंगलादेशमा जारी बंगलेश गोलकपको फाइनलमा प्रवेश गर्‍यो, जुन नेपाली अपेक्षामन्दा भएर थियो। अब राष्ट्रिय टिमको उपाधि अभियानका लागि बहादुरको यु-२३ टिमलाई पाखा लगाउनु अर्को ठूलो चुनौती रहेको छ।

माल्दिभ्सलाई पाखा लगाउने क्रमको गुनगुना नेपालले ३१औँ मिनेटमा महत्त्वपूर्ण गोलमाफिर्त गर्‍यो। स्ट्राइकर विमल घर्षाणी बमले गरेको लेफ्ट फुटबाट फ्रान्क बमले गरेको फुटबाट नवयुगको गोलको शुरुआतमा नै डिफेन्डरको गतिले फलदा उदाउँदै विशालले दोस्रो गोल गरे। त्यसपछिमा थप २ गोल नवयुगको नाममा रहेको माल्दिभ्सका नासिद अहमदले ५६औँ मिनेटमा गोल गरे, जुन उजवा लागि साल्वाभा गोलका रूपमा रह्यो।

अधिकांश यु-२३ टिम नै रहेको नेपाली टिमले मंगलबार सनसनीपूर्ण

प्रदर्शन गर्दा साफ व्याभिचारनिरपेक्षको खराब नतिजा विशासन प्रदान रह्यो। खलिग पसियाली फुटबलमा निकै खलिग माल्दिभ्सलाई ४-१ ले स्लथ पाने क्रामा नेपाल सबै पक्षमा खलिग साबित भयो।

सन् १९९९ पछि पहिलो पटक कुनै पनि अन्तर्राष्ट्रिय फुटबल प्रतिस्पर्धाको उपाधिनजिक पुगेको नेपालका लागि जो जितले नजिकको सावका लागि आनन्दिकवास बडाउने राष्ट्रिय खेलकूद परिषदका सदस्य साँच केशव कुमार विष्टले बताए।

(बाँकी पृष्ठ २ मा)

उपाधि जिते राखेपले जनही २ लाख पुरस्कार दिने

काठमाडौं, रास- राष्ट्रिय खेलकूद परिषदका सदस्य साँच केशवकुमार विष्टले वंगलेश गोलकपको फाइनलमा प्रवेश गरेको नेपाली फुटबल टोलीलाई उपाधि जिते जनही २ लाख रूपैयाँ पुरस्कार दिने घोषणा गरेका छन्। नेपाली फुटबल टोली मंगलबार माल्दिभ्सलाई ४-१ ले हराउँदै

फाइनल पुगेको उन्माहित भएका राखेपका सदस्य साँचले भने, 'नेपालले महत्त्वपूर्ण जित हात पारेको छ। यसको प्रोत्साहन गर्ने नै छौं। अझ उपाधि जितेको खण्डमा प्रत्येक खेलाडीलाई जनही २ लाख रूपैयाँ उपलब्ध गराउने घोषणासमेत गर्दछौं।' सदस्य साँच विष्टले राजधानीलाई भने।

यसरी रोकियो अन्तिम सहमति

विजय चाम्लिङ/राजधानी
काठमाडौं, २ माघ

प्रमुख तिन दल र संयुक्त लोकतान्त्रिक मधेसी मोर्चाविच हुने लागेको सहमति राखिएको छ। केही दिनयता बार्ता लगभग सहमतिनजिक पुगे पनि मंगलबार मोर्चाबले एकसाथ तिन दलसँग बार्ताका लागि गठन गरेको कार्यदल विघटन गरे हुने लागेको सहमति राखिएको हो।

पाँच महिनादेखि अन्तर्गत मधेसी मोर्चा र तिन दलविच मोर्चाबले राखेको ११ बुँदे मागमध्ये धेरैजसो सुँदामा लगभग सहमति भइसकेको थियो। तर, राजनीतिक संयन्त्रमाफिर्त सीमांकन टुंगो लगाउने तथा संयन्त्रको क्षेत्राधिकार (टीओआर) निर्धारण गर्ने विषयमा तिन दल र मोर्चाविच विवाद उत्पन्न भएपछि अपेक्षित सहमति टाँडिएको हो। मोर्चाबले सरकारसामु राखेको ११ बुँदेको पहिलो नम्बरमै पहिलो संविधानसभाको राज्य पुन:संरचना समिति र राज्य पुन:संरचनासम्बन्धी उच्चस्तरीय सूचना आयोगको प्रतिवेदनका आधारमा स्थीय संरचना कायम गर्नुने उल्लेख छ।

सीमांकनलाई आफूना बुझमलाई भन्दै आएको मोर्चाबले राजनीतिक संयन्त्रमाफिर्त तिन महिनादेखिमा सीमांकन टुंगो लगाउने हो भने संयन्त्रलाई सोझी समिति र आयोगले टिप्पणी प्रतिकेन्द्रका आधारमा स्थीय संरचना हेरफेर गर्ने राजनीतिक कार्यादेशसमेत दिनुपर्ने बताउँदै आएको छ।

गत सोमबार सिंहदरबारमा बसेको कार्यदलस्तरीय बार्तामा पनि मोर्चाबले यही कुरा दोहोर्‍याएको थियो। तर, सो बार्तामा एमालेको तर्फबाट भीम रावलले समिति र आयोगको प्रतिवेदनलाई सन्तर्भर सामग्रीका रूपमा मात्रै लिन सकिने

प्रस्ट कुरा बताएपछि मंगलबार मोर्चाबले राजधानीमा पत्रकार सम्मेलन गरी उपलब्ध अन्त्यक्ष तहबाट मात्रै बार्ता हुने घोषणा गरेको छ।

'सरकार र तिन दल नाटकीय रूपमा परिवर्तन भयो, हामी धेरै कुरामा सहमतिनजिक पुगेका थियौं तर उहाँहरू अहिले केरि ३ असोजअघिकै अवस्थामा फर्कनुभएको छ,' पत्रकार सम्मेलनमा तमलेपा उपाध्यक्ष हृदयेश विष्टाउँले भने, 'यही कारण अब सहमति

गर्नेसम्मको अधिकार संयन्त्रलाई दिनुपर्ने अहान नछोडेपछि यही कारण सहमतिनजिक आएर पनि सहमति हुन नसकेको हो।

'सिधा अर्थमा भन्नुपर्दा हामीले पहिचानसहितको संघीयता छाड्न सकेौं, उहाँहरूले सात प्रदेशको सीमांकन मात्रै मिलाउनु भन्नुभयो, यसले गर्दा कुरा मिलेन,' बार्तामा सहभागी मोर्चाका एक नेताले भने, 'सोमवारको एमाले भीम रावलले शीर्ष तहमा पुगेपछि कुरा मिलेन, तपाईंहरूले भनेजस्तो नहुने भयो, आयोग र समितिले दिएको प्रतिवेदनलाई सन्तर्भर सामग्रीका रूपमा मात्रै लिन सकिन्छ भन्नुभयो, त्यसपछि नै बार्ता मोडिएको हो।' खोतका अनुसार तिन दल र मोर्चाविच सीमांकनबाहेक अन्य कुरा भने करिव मिलिसकेको छ। समानुपातिक समावेशी, निर्वाचन क्षेत्र, नागरिकता, मातृभाषा, न्यायपालिका, सेना समावेशी

मिलन लागेका विषय

समानुपातिक समावेशी

नागरिकता

निर्वाचन क्षेत्र

मातृभाषा

न्यायपालिका

सेना समावेशी

नमिलेका विषय

सीमांकन (संघीय संरचना)

बहुराष्ट्रिय राज्य

हुन सक्ने र आजैबाट कार्यदलको औधीत्य पति समेत भयो। अन्त्यक्ष तहबाटै बार्ता हुनुपर्ने बताउँदै उनले आण्ठहरू बाताउदै भने नटाँडिने प्रष्ट पारे।

मोर्चाबले आफूले भनेजस्तोमै राजनीतिक संयन्त्रलाई राजनीतिक कार्यादेश दिउन तिन दल लगायत रहेको भने अन्य विषय संचितको हुने बताउँदै आएको छ। तर, पछिल्लो बार्तामा मोर्चाबले सात प्रदेशको सीमांकन नै हेरफेर

'नागरिकताबाहेर सहमति भइसकेको थियो, समानुपातिक समावेशी, निर्वाचन क्षेत्र, भाषावागवत अन्य विषयमा पनि हामी सहमतिनजिक आइपुगेका थियौं,' खोतले राजधानीसँग भन्यो, 'बार्तामा बढ्दा भित्रिने अडिँका कुराहरू पनि उहाँहरू तिन दलले केरि शीर्ष तहमा मिलेनै छैन भन्दै छिडेपछि, हामीले अन्तर्गतवाहेक के गर्ने त ?'

मोर्चा नेताका अनुसार अहिलेको बार्ता एमालेको कारण मिलन नसकेको हो। 'कायदे त सुन्नेछि नै सरकारसँग थियो, एकीकृत माओवादी पनि सकिन्थे समय संचितको नभन्दा आएको थियो,' ती नेताले भने, 'तर, अहिलेसम्म अबस्था दुई एउटैको कारण कुनै मिलन सकिनेछैन छैन।'

आज वर्षा र हिमपातको सम्भावना

सविन शर्मा/राजधानी
काठमाडौं, २ माघ

मध्य माघमा विकसित भएको मौसमी प्रणालीको प्रभाव र नेपालमा उत्पन्न मौसमी प्रणाली आपसमा मिश्रण हुँदा मंगलबार दिनभर नेपाली आकाशमा बादल लाग्यो। मौसममा भएको बदलीले बुधबार मध्य र पूर्वी नेपालमा वर्षा हुनुका साथै उच्च हिमाली क्षेत्रमा हिमपात हुन सक्ने जल तथा मौसम पुर्वाधार महाशाखाले जनाएको छ।

मौसमविद् विमल पोखरेलका अनुसार मध्य भारतमा विकसित भएको मौसमी प्रणालीको प्रभावका कारण अहिले नेपालको मौसममा

बदली भएको हो। मंगलबार विमानदेखि नै मौसम बदलीका कारण त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलबाट हुने उडान अवतरण पनि रोकिएको थियो।

आन्तरिक उडानका लागि न्यूनतम १५ सय मिटर र अन्तराष्ट्रिय उडानका लागि न्यूनतम ३ हजार मिटर मिजोसिटी आवश्यक पर्दछ। अरब सागरबाट आएको हावा र बंगालको खाडीबाट आएको हावा मध्य भारतमा मिश्रिएर उत्तर पूर्वतर्फ सर्दै गएकाले त्यसको प्रभाव नेपालमा पनि परेको महाशाखाले जनाएको छ।

'मध्य भारतमा विकसित भएको मौसमी प्रणालीका कारण र

पश्चिमी बायुको प्रभावका कारण मौसम बदली भएको छ। मौसमविद् पोखरेलले भने, 'त्यस्तैको प्रभावले पूर्वी पहाडी क्षेत्र र हिमाली क्षेत्रमा हिमपातसहित पानी पर्ने सम्भावना अत्यधिक छ।'

महाशाखाका अनुसार जनवरी महिनाको औसत अधिकतम तापक्रम १९ दशमलव १ डिग्री सेन्टिग्रेड हो भने न्यूनतम औसत तापक्रम २ दशमलव ४ डिग्री सेन्टिग्रेड हो। जल तथा मौसम विज्ञान विभागका अनुसार जनवरी महिनाको औसत वर्षा १४ दशमलव ४ मिलिमिटर भए पनि मंगलबारसम्म वर्षा शून्य भएको छ। बिगतमा जनवरी महिनाको सबैभन्दा बढी

तापक्रम ३१ जनवरी २००१ मा २० दशमलव ४ डिग्रीसम्म पुगेको थियो।

जनवरी महिनाको सबैभन्दा चिसो दिनका रूपमा ११ जनवरी १९७८ मा उपत्यकाको तापक्रम माइनस ३ दशमलव ५ डिग्रीसम्म मरेको थियो। जनवरी महिनामा सबैभन्दा बढी १९ जनवरी १९९६ मा २६ मिलिमिटर वर्षा भएको थियो।

बुधबार बेल्कादेखि भने पश्चिमतर्फबाट मौसममा सुधार हुँदै जाने महाशाखाको पूर्वानुमान छ। बुधबार साँझदेखि सुरु भएको मौसमी सुधार विहीनार साँझबाट पूर्वी नेपालबाट बाहिरिन्छ।

विधान मस्यौदामा विवाद विवाद

भुवन शर्मा/राजधानी
काठमाडौं, २ माघ

नेपाली कांग्रेसको आगामी १३औँ महाधिवेशनमा प्रस्तुत हुने विधान संशोधन मस्यौदामा एक दर्जनभन्दा बढी विषयमा विवाद उत्पन्न भएका छन्।

अधिक विवादका कारण समाधान नै गर्ने नसक्ने परिस्थिति उत्पन्न भएपछि विधान संशोधन मस्यौदा समितिले विवाद टुल्याउने जिम्मा केन्द्रीय पदाधिकारीलाई सुम्पिएको छ। विधान

प्रदेश समितिका पदाधिकारीहरू मनोनीत गर्ने कि चुनाव गर्ने भने विषयमा पनि विवाद उत्पन्न भएको छ। समितिका केही सदस्य प्रदेश समितिको प्रमुख समाप्तिले मनोनयन गर्नुपर्ने पक्षमा छन् भने केही सदस्य प्रदेश समितिको समाप्तिले उपमहानुपातिकताका सबै पदाधिकारीमा निर्वाचन गर्नुपर्ने पक्षमा देखिएका छन्।

क्षेत्रीय पार्टीहरूलाई कमजोर बनाउनु र राष्ट्रिय पार्टीहरूलाई बलियो बनाउनु प्रदेश समितिको समाप्ति, उपमहानुपातिकताका सबै

यस्ता छनू विवादित विषय

- ▶ प्रदेश समितिको चुनाव गर्ने कि मनोनयन गर्ने
- ▶ पदाधिकारी बढाउने कि यथावत् राख्ने
- ▶ सभापतिलाई मनोनयन अधिकार दिने कि नदिने
- ▶ केन्द्रीय समितिको आकार बढाउने कि यथावत् राख्ने
- ▶ जिल्ला सभापतिको अधिकार बढाउने कि यथावत् राख्ने
- ▶ निर्वाचित खुला केन्द्रीय सदस्य संख्या बढाउने कि यथावत् राख्ने

मस्यौदा समितिको दुई दिनसम्म छलिलेखन चलेको देखिएका पनि विवाद समाधान हुन नसकेको विवाद समाधानको जिम्मा पदाधिकारीसमक्ष आइपुगेको हो। समितिका सदस्यसँग नै कांग्रेस हुने नसकेपछि शीर्ष नेतासँग बस्ने विवाद टुल्याउने गरी बैठक सकिनेको छ। कांग्रेसको प्रदेश समितिको चुनाव गर्ने कि समाप्तिले मनोनयन गर्ने भने विषयमा विधान संशोधन समितिका सदस्यहरूले विवाद उत्पन्न भएको छ।

आगामी महाधिवेशनपछि पार्टीको संगठनात्मक संरचना संघीयतात्मक तय भइसकेको छ। तर, पार्टीको संघीय संरचना कस्तो बनाउने भने विषयमा समितिका सदस्यहरू मतेसँग हुन सक्ने। संघीय प्रदेश समिति कस्तो बनाउने, पदाधिकारीको निर्वाचन गराउनुपर्ने पक्षमा विधान समितिमा चर्को आवाज उठे पनि बहुमत जुट्न सकिने। प्रदेश समितिको चुनाव गराउनु राष्ट्रिय पार्टी सभापति हुनुन र क्षेत्रीय पार्टी कमजोर हुनुन तर पार्टी समाप्तिले प्रदेश समितिका प्रमुखहरू मनोनयन गर्दा क्षेत्रीय पार्टी सभियो हुने सम्भावना हुन्छ। त्यसैगरी, सभापतिले आफ्नो माइक्रोलाई व्यापक चुनाव हारेका स्थानीय पनि मनोनयन गर्ने सक्छन्, विधान संशोधन समितिका सदस्य आनन्दकुमार शर्मा भने विधान संशोधन समितिका सदस्य आनन्दकुमारले प्रदेश समितिका चुनाव गर्ने कि मनोनयन गर्ने भने विषयमा टुंगो नलागेको बताए।

बरालको सकियो, गुरुङलाई सजिलो

अख्तियार आयुक्तका
कानुनी विवाद

दिल्ली अन्तर्गत/राजधानी
काठमाडौं, २ माघ

सामो रिक्ततापछि तत्कालीन प्रधानमन्त्री माधवकुमार नेपालले अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगमा केशव बराललाई ६६ सालमा आयुक्त नियुक्त गरे। प्रमुख आदेशसमेत भएको अख्तियारमा अवकाशप्राप्त प्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षक (एआइजी) बराल नियुक्त त भए तर शपथ लिनु पर्ने। आयुक्तलाई शपथ गराउने प्रमुख आयुक्त नै नभएपछि बराल कामचलाई बन्नुपथ्यो, लामो समयसम्म।

राजनीतिक संक्रमणले प्रधानमन्त्रीको शक्ति बराबरी नैमाथि सितरेपार पुर्यायो। र, तिनै रेम्पिले प्रमुख दलहरूको सहमतिमा बराल नियुक्त भएको चार वर्षपछि पूर्वप्रमुख साँच लोकमानसिंह कार्कीलाई अख्तियारको प्रमुख आयुक्तमा नियुक्त

गरे। त्यसपछि भट्टाभट्ट आयुक्तहरू नियुक्त भए, अख्तियारले पूर्णता पायो। बरालले पनि शपथ लिनु पाए। अख्तियार अर्कै रफ्तारमा दुई वर्ष चलेपछि एकै पटक दुई आयुक्तको पर सर्वोच्चको विवादको शरामा पथ्यो। आयुक्त केशव बरालको

पदाधि नियुक्ति भएको विनोदसिंह गणना हुने कि शपथ ग्रहण गरेपछि भन्ने विवाद अदालतसम्म पुग्यो। जबकि, बराललाई अख्तियारले आज (बुधबार) बाट विवाद गर्ने तयारी गरिरहेको छ। बराल भने पदाधि बढाउन अदालत डाइरेक्ट छन्।

बरालसँग अर्की आयुक्त साँचको मुद्दा पनि विवादमा तानिन्छ। उनी भने बरालभन्दा फरक विषयमा। दोस्रो सुविधा लएको विवादमा आयुक्त गुरुङलाई प्रमुख आयुक्त लोकमानसिंह कार्कीले काममा रोक लगाए। उनको सो कामविद्द अदालतमा मुद्दा पथ्यो। यसपछि अख्तियारका दुई आयुक्तको कानुनी विवाद अदालतमा पुग्यो। ६ वर्ष पछिदेखि हुने आयुक्त पदमा नियुक्तिको बार वर्षपछि शपथ ग्रहण गरेका बरालको पदाधि सकिएको अख्तियारको मुद्दा छ। र, बरालले शपथ ग्रहण गरेपछि पदाधि बढाउन हुने जिकिर लिए।

(बाँकी पृष्ठ २ मा)

[illegible][illegible][illegible]

छोटेकरी

प्रेस चौतारी बाँकेमा विक

नेपालगन्ज/रास- प्रेस चौतारी नेपाल बाँके शाखाको अध्यक्षमा हेमन्त विक सर्वसम्मत चयन भएका छन्। नेपालगन्जमा सम्पन्न चौतारीको सातौं अधिवेशनबाट तिन वर्षीय कार्यकालका लागि विकको नेतृत्वमा १३ सदस्यीय कार्यसमिति चयन भएको हो।

कार्यसमितिको उपाध्यक्षमा सिकल अहमद खान, सचिवमा कमल डांगी, सहसचिव सरला सुवेदी र कोषाध्यक्षमा क्षेत्रनाथ बस्नेतको 'आकाश' चयन भए। त्यस्तै, सदस्यहरूमा सुमित्र चौधरी, जिता केसी, पवित्रा पन्थार, राजेन्द्र विक, भिजाउम मुस्ताका कादरी, खम्वारनाथ पुन, भगवाना थारु र देवेन्द्र पौडेल चयन भएका छन्।

प्रेस चौतारीका केन्द्रीय अध्यक्ष राजेन्द्र अर्यालले उद्घाटन गरेको सम्मेलनमा पूर्वबैधानिक अध्यक्ष कृष्ण अधिकारी, शिव जोषा, मो. हारुन, सुरेन्द्र कार्कीले, ठाकुर विजय थापा, डब्लु सुवेदी, पञ्चकार महाराजका पूर्ववर्ती अध्यक्ष सदस्य जगत नेपाल, केन्द्रीय सदस्य देवकान्त गैर, बाँकेका संस्थापक अध्यक्ष नियामक अती सिद्धिचौली सम्मान गरिएको थियो।

सवारी दुर्घटनामा मृत्यु

नवलपरासी/रास- जिल्लाको रुम्जावासमा मंगलबार भएको सवारी दुर्घटनामा परी नेपाली सेनाका सहसैनिकीको मृत्यु भएको छ।

इलाका प्रहरी कार्यालय नवलपुरका अनुसार बुटवलबाट नारायणगढ आउँदै गरेको ना०ख ८८५८ नम्बरको ट्रकले बुटवल अर्धे गरेको ना०ख ४१०५ नम्बरको मोटरसाइकललाई टुक्रिहालेर रा. दाउन्गमा ठक्कर दिँदा मोटरसाइकल चालक सहसैनिकी जितनन्दन रत्ननगरपालिका-१५ का ४७ वर्षीय सुशील पौडेलको मृत्यु भएको हो। ठक्करबाट गम्भीर घाइते भेटेको उपचारका क्रममा भरतपुर अस्पतालमा निधन भएको हो।

सहसैनिकी श्रेष्ठ रूपन्देहीको सेनामैना तालिम केंद्रमा कार्यरत थिए।

सुतेकै ठाउँमा हत्या

रुम्जे/रास- तिब्बतमाथि नागरिकसमा एक पुराणको हत्या भएको छ।

सोमबार राति करिब १० बजेतिर गरेको विस्तारमा सुतिरहेको अवस्थामा ४५ वर्षीय पद्म थापाको वीरमल ढंगले हत्या भएको हो। हिलोतलाई १-४ कम्पनी भर्ने स्थानमा थापाको ओछ्यागामै टाउकोमा धारिलो हतियार प्रहार गरी हत्या गरिएको अवस्थामा शव फेला परेको छ।

हत्या भएको समयमा उनकी श्रीमती रेनु थापा भने घरबाहिर थिइन्। श्रीमती घरबाहिर रहेको अवस्थामा हत्या भएकाले घटना रहस्यमय बनेको छ। दैनिक मन्दिर सेवामे गरेर घरपरिवारका सबै सदस्यलाई दुःख दिने, पिट्ने गरेको श्रीमती थापाले प्रहरीसंगको कथनमा बताएकी छन्। घटनाबारे अनुसन्धान भइरहेको इलाका प्रहरी कार्यालय बुटवलका प्रहरी नायब उपरीक्षक मर्दन खड्काले बताए।

अज्ञात रोगबाट पाँच बालबालिकाको मृत्यु

कपिलवस्तु/रास- साँ माईह गाविसको इटवा गाउँमा दारुनारोगी देखिने अज्ञात रोगबाट पाँच बालबालिकाको मृत्यु भएको छ।

१५ दिनको अवधिमा तिन बालका आकाशा कोरी, डेड वर्षकी जानकी रेग्मा, तिन वर्षका सन्तु चौधरी, पाँच वर्षकी रिता यादव र १० महिनाका अमित यादवको मृत्यु भएको हो।

साँ गाउँका अन्य ४६ बालबालिकामा रोगको संक्रमण देखिएको र उनीहरूको रगतको नमूना लिएर प्रयोगशाला परीक्षणका लागि काठमाडौँ पठाइएको जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालयका निमित्त प्रमुख विष्णु जैसवालले जानकारी दिए।

पड्के रोग नियन्त्रण हुँदै

पाप्ना/रास- जिल्लाको राप्ता-७ रोक्नामा पशुमा लाग्ने एन्जेस (पड्के रोग) महामारीको रूपमा देखा परेपछि नियन्त्रणको प्रयास भइरहेको छ। विगतमा फाउण्डु देबिने रोग फैलिएर साउनबाट ४० ठाउँ मरिसकेपछि जिल्ला स्तरीय स्वास्थ्यकर्मीको टोलीले रोगको प्यासिनेस सुरु गरेको छ।

धेरै पशु विरामी भएपछि क्षेत्रीय प्रयोगशाला पोखरामा परीक्षण गर्दा एन्जेस रोग भएको प्रमाणित भएपछि प्यासिनेस सुरु गरिएको जिल्ला पशु सेवा कार्यालय पाप्नाका प्रमुख तुल्सीराम भण्डारीले बताए। इपीडीसीयोसो जी तारा रंग नियन्त्रण महाशाखाको त्र्यम्ब टेस्टबाट एन्जेस रोग भन्ने पत्ता लागेको र मानिसमा समेत सनं सनं भएकाले सावधानी अपनाउनुपर्ने देखिएको छ। बोरिङ जनस्वास्थ्य प्रशासन राजेश्वरनाथ शिथिलेले मानिसमा समेत संक्रमण हुनसक्ने खतरा रहेकाले सावधानी अपनाउन जरुरी रहेको बताए। मानिसमा रोग फैलन नसको भएपछि हुने, खसकाम रात देखा पर्ने, बान्ता हुने र ज्वरो आउनेजस्ता लक्षण देखिन्छ।

देशको अर्थतन्त्र धार्मिक पर्यटनले सुधार्छ : राष्ट्रपति

राजधानी संवाददाता
हेला, ४ माघ

राष्ट्रपति विद्यादेवी भण्डारीले नेपालको अर्थतन्त्र धार्मिक पर्यटनले सुधार्ने बताएकी छन्।

इलामको बाँफो-९, मांसबुङमा मंगलबार आयोजित एक कार्यक्रमलाई सम्बोधन गर्दै राष्ट्रपति भण्डारीले देशभर रहेका धार्मिक स्थलको पुर्बदेन गर्न सके देशको अर्थतन्त्रमा पनि टेवा पुग्ने बताएकी छिन्।

नेपालको नयाँ संविधानले नेपालमा बस्ने सबै जातजातिलाई आफ्नो भाषा, धर्म, संस्कृति, लिपिआदिको जगेना गर्न अधिकार सुरक्षित गरिएकोले सम्पूर्ण जातजातिले संस्कृति बचाउन पनि बढ्दुनसक्ने उनको जोड छ। समारोहमा 'महाश्रीप' (साविकती) प्रज्ञालय गरी विगतको उभौती पर्व उद्घाटन गर्दै राष्ट्रपति भण्डारीले किताव धार्मिकस्थल साम्रमा मांसबुङ कितलेपर्व महादेव र पावतीदेखि विराट धर्मगुरु फल्यनन्त्यलगायत

सन्त-महत्तसंग जोडिएकोले धार्मिक तथा पर्यटकीय दृष्टिले महत्त्वपूर्ण रहेको स्पष्ट पारेकी थिइन्।

राष्ट्रपति भण्डारी मंगलबार दिउँसो काठमाडौँबाट हेलिकप्टरमा सारुमा

आएकी थिइन्। उनले मांसबुङ मान्दरमा पूजा-आजा गरेपछि विराट धर्मगुरु आत्मानन्द लिङ्देन र धर्मावलम्बीहरूसँग भेटघाट गरेकी थिइन्। राष्ट्रपतिसँग मांसबुङ आङ्गुरीका सूचना तथा सञ्चारमन्त्री गोरधन राईले मांसबुङको धार्मिक महत्त्वबारे चर्चा गरेका थिए।

उनले भने, 'नयाँ संविधानले नेपालका जाति र उपजातलाई उच्च स्थानमा राखेको छ। नयाँ संविधानले सबै जाति, भाषा, धर्म, संस्कृतिको अधिकार समेटेको र आफ्नो अधिकार कसो समेटियो भनेर सबैले संविधान अक्षरमा पढ्नु पर्छ,' उनले भने, 'मांसबुङको पर्यटकीय सम्भावना पनि उच्च छ। धार्मिक स्थलका रूपमा थप विकास गदै जाँदा पर्यटकीय विकास सँगै हुँदै जानसक्छ।' कार्यक्रममा मन्त्री राईले सरकारले गत ३ मंसिरको बैठकबाट विराट धर्मगुरु फाल्गुनको जन्मजयन्ती (२५ साँफे) मा सार्वजनिक विदा दिने निर्णय गरेको बताए।

हिमपातले सुदूरपश्चिमको जनजीवन प्रभावित

धुव बिसी/राजधानी
हेला, ४ माघ

एकसाथ सुरु भएको हिमपातले सुदूरपश्चिमका पहाडी जिल्लाको जनजीवन प्रभावित भएको छ। मंगलबार दिउँसोदेखि अक्षम, वाजुरा, बन्नाङ, दाचुला र बैतडी जिल्लाका माथिल्लो बेगमा निरन्तर हिउँ परिरहेको छ।

जसकारण अत्यधिक चिसो बढेपछि सबैभन्दा बढी बृषक मारमा परेको रुष्टिदह-१ अक्षमका वीरबहादुर विकले बताए। उनका अनुसार अक्षमको रामारोशन, खलङ, सुतार, देवीथानलगायत गाविसका उच्च बेगमा निरन्तर हिउँ परिरहेको छ। हिमपातसँगै अत्यधिक चिसो बढेपछि बनजस्ता, खबर छ।

होटल र चोकचोकमा दाउरा बालेर आगो तापेको भिडभाड बढेको छ भने कामकाज पूरै ठण्ड छ। माथिल्लो बेगमा हिमपात सुरु भएपछि डोटी, डडेलधुरा र

बढी गाविसको जनजीवन पनि कष्टकर बनेको छ। दाचुलाको व्यास, छाङ्गुरा, घुसा, खण्डेबरी, राप्ता, सिटी तथा कैलाशमान सरोवर पर्यटकीय क्षेत्रमा आवातजावतले समस्या उत्पन्न भएको छ। जिल्लाको उत्तरी तथा

कैलासीआसपास क्षेत्रमा समेत हवाले चिसो बढेको छ। कतिपय ठाउँमा मंगलबार दिउँसोदेखि निमिषमा वर्षा भइरहेको छ भने धेरैजसो जिल्लामा बाढले पुगे आकाश ढाकेको छ।

हिमपातले क्षेत्रवासीको

अक्षमको रामारोशन, खलङ, सुतार, देवीथान लगायत

गाविसका उच्च बेगमा निरन्तर हिउँ परिरहेको छ।

हिमपातसँगै अत्यधिक चिसो बढेपछि वनजस्ता, मेलापात र

गोठालोसमेत जान कठिन भएको छ।

उच्च पहाडी गाविसका विभिन्न

वस्तीमा हिमपात भएपरी जाडोले

बस्न नसकिने भएपछि स्थानीय पुगे

खाली खाली गरेर बेसीतिर फर्केको

खबर छ।

होटल र चोकचोकमा दाउरा

बालेर आगो तापेको भिडभाड

बढेको छ भने कामकाज पूरै ठण्ड

छ। माथिल्लो बेगमा हिमपात

सुरु भएपछि डोटी, डडेलधुरा र

अन्धबाली सहान पुगे विलाले

विमानलाई पिरतो थपिएको छ।

तुसारीले फटाउन नसकेको उच्च

पहाडी क्षेत्रको गहुँबाली हिमपातले

पुगे नाट हुने सम्भावना बढेको

विमानको भनाइ छ। अधिकांश

क्षेत्रमा मुख्य खाद्यबालीका रूपमा

खाइने गहुँबालात अन्धबाली

हिउँको ढाकेपछि फेरी बोक्नभएको

चिन्ता थपिएको छ।

‘पुनर्निर्माणलाई राष्ट्र निर्माणको अभियान बनाऊ’

कास्की/रास- उपप्रधानमन्त्री कमल थापाले भूकम्पबाट क्षतिग्रस्त सरचक्रको पुर्ननिर्माणलाई राष्ट्र निर्माणको अभियानमा लैजानुपर्ने बताएकी छन्।

सोमिय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयले पोखरामा आयोजित गरेको परिचामाञ्चल क्षेत्रको आर्थिक वर्ष ०७०/७१ को अवधिभित्र प्रगति समीक्षा गोष्ठीको मौलधार उद्घाटन गर्दै उनले पुर्ननिर्माण अभियान चलाएर देशलाई समृद्ध बनाउनुपर्ने

बताए। 'भूकम्पले जनधनको क्षतिर्सो सांस्कृतिक, पुरातात्विक संरचना पनि ध्वस्त भएका छन्,' थापाले भने, 'भूकम्पले विप्रेको पीडालाई मुलेर अस्वरका रूपमा निराइएको छ।

संविधानका केही कमजोरी भए पनि देश नयाँ चरणमा प्रवेश गरेको बताउँदै मन्त्री थापाले अर्थ आर्थिक विकास र मूल्यासनलाई प्राथमिकतामा राखेर अगाडि बढ्नुपर्नेमा जोड दिए।

स्थायी विकासको आफ्नो जिम्मेवारी पुरा गरेमा राष्ट्र निर्माणको अभियानले गति लिने उनको भनाइ छ। 'कुल बजेटको ८० अर्ब रुपैयाँ खर्च गर्ने जिम्मेवारी स्थानीय विकास मन्त्रालयको छ,' उनले भने, 'जिविस, नगरपालिका र गाविसलाई आफ्नो जिम्मेवारी पुरा गरी लक्ष्य प्राप्तिको योगदान दिन आग्रह गर्छु।' उपप्रधानमन्त्री थापाले संविधानको भावनाअनुसार हिउँद स्थायी विकासको निर्वाचन तयारी गर्नुले पनि बताए।

गोष्ठीमा राष्ट्रिय योजना आयोगका सदस्य डा. सुमित्र अमाल्यले प्राथमिकताका आधारमा योजना छनौट गर्नु आग्रह गरिन्। यही ८ माघसम्म चल्ने कार्यक्रममा परिचामाञ्चलका १६ जिल्लाका स्थानीय विकास अधिकारी, प्राविधिक कार्यालयका प्रमुख इन्जिनियर र नगरपालिकाका कार्यकारी अधिकृतको सहभागिता छ।

राजधानी संवाददाता
हेला, ४ माघ

हेटौँडाको सहिद स्मारकमा निर्माण गरिएको सहिद स्तम्भको अनावरण हुने भएको छ। सहिद स्तम्भसहितका संरचनाको अनावरण राष्ट्रपति विद्यादेवी भण्डारीले गर्ने जानकारी छ।

राष्ट्रपति भण्डारीले सहिद सताहको अवसर १६ माघमा स्तम्भ अनावरणसहित सहिद गेट, भोलापुर पुल र सहिद प्यालीको उद्घाटन गर्ने सहिद स्मारक समितिका अध्यक्ष डोरमणि पौडेलले जानकारी दिए। कार्यक्रममा प्रजातान्त्रिक पाकको शिलाप्यात्र पनि हुने उनले बताए।

सहिद स्मारक विकास समितिको आगो जनामा सोमबार भएको सर्वपक्षीय छलफलका अवसरमा सहिद स्तम्भसहितका संरचनाको अनावरण तथा शिलाप्यात्र गर्ने जानकारी दिइएको छ।

यही १६ माघमा सहिद दिवसको दिनले कार्यक्रममा उपप्रधान, परराष्ट्र तथा स्थानीय विकासमन्त्री कमल थापा,

पटन्टमन्त्री आनन्द पोखरेलसमेत अग्रज डोरमणि पौडेलले बताए। आउने तय भएको विकास समितिका

स्मारकमा सबै सहिदलाई एउटै

स्तम्भमा प्रतीकात्मक रूपमा समेट्ने

गरी निर्माण गरिएको छ।

भूकम्पमा प्रजातन्त्र स्थापनापछि बर्तमान गर्ने १९ सहिदको एकै ढाँचा

प्रतिमा निर्माण गरी स्मारक बनाएको

सो क्षेत्रमा देश र जनताको मुक्ति तथा

प्रजातान्त्रिकता लागि जीवन उत्सर्ग गरेका

सबै सहिदको सम्मानमा प्रतीकात्मक

स्तम्भ निर्माण गरिएको छ।

स्तम्भ करिब डेढ करोड

रुपैयाँमा निर्माण पुरा भएको

जनाइएको छ। सहिदको

प्रतीकात्मक अर्थ, आत्मालनको

अमूर्त फलक दिने आङ्कित,

गोपी-वन्दुकगाथात हतियारसम्बन्धी

निष्ठावस् प्रस्तुति पनि अमूर्त रूपमा

राखिएको छ।

आखिर्क वर्षसहित ग्रेनाड

लगायत बनाउन लागिएको स्तम्भ ४०

फिट अग्लो र १९ मिटर अर्धव्यासको

छ। विमान कालखण्डमा भएका

सम्पूर्ण प्रजातान्त्रिक आन्दोलन तथा

सुशासनीक सहिदलाईसमेत स्तम्भमा

समेटाएको छ।

ट्रकको ठक्करबाट सईको मृत्यु

मोरङ/रास- विराटनगर-६ मुनालपयमा मंगलबार भएको सवारी दुर्घटनामा संश्लव प्रहरीका एक नायब निरीक्षक (राई) को मृत्यु भएको छ।

सीमा सुर्खला प्रहरी कार्यालय राप्ती विराटनगरमा कार्यरत नायब निरीक्षक ३५ वर्षीय जयनन्द तिस्रानाको घटनास्थलसम्म पलु भएको मोरङ प्रहरीले जनाएको छ।

को१६/८ ८८६८ नम्बरको मोटरसाइकलमा कार्यालयबाट जाँदै गरेका तिस्रानालाई विपरीत दिशामा जाँदै आएको नासब ६९९९ नम्बरको ट्रकले ठक्कर दिनेको थियो। तिस्रानाको घटनास्थलमै मृत्यु भएको जिल्ला प्रहरी कार्यालय मोरङले जनाएको छ।

कांग्रेस र मधेसी दलका आगण समस्या : मन्त्री मानवी

डोटी/रास- पशुपती विकासमन्त्री गा. न्ता मानवीले मधेसी दल र नेपाली कांग्रेसका कारण संविधान कार्यान्वयनमा समस्या भएको बताएकी छन्।

सोमबार डोटीको तिलगढीमा आयोजित कार्यक्रममा मन्त्री मानवीले यस्तो बताएकी हुन्। मानवीले भनिन्, 'मधेस आन्दोलनका नाममा धोका मुद्दारीभर व्यक्तित्व देशभित्रको कुरा देशबाहिर लागे एउटा समस्या थियो, यस्तै नेपाली कांग्रेसले संविधान जारी हुनुपूर्वको भइ सहमति तोडेर सरकारलाई संविधान कार्यान्वयनमा समस्या गरेको छ,' उनले थपिन्, 'सामन्तवादी चिन्तन, जमिनदारी शैलीका

मधेसका केही व्यक्तिहरूका कारण नाकाबन्दीको समस्या निर्माणको हो।' उनले नेपालमा पहिले संविधानसभालाई निर्वाचन एमालेले भूमिकाले चलाए सफल भएको र दोस्रो पटकको निर्वाचन तथा संविधान जारी गर्न पनि एमाले र एमाले अर्जुन केही शर्मा ओलीको भूमिका ठूलो रहेको बताइन्।

निर्वाण दलले संविधान जारी गर्नुपूर्वको सहयोगको स्मरण गर्दै त्यसबेलाका भएको भद्र सहभागीतन्त्राला नेपाली कांग्रेसले संविधान जारी देखाउँदै सहमति तोडेरै सरकारमा सहभागी तन्त्रालाई विमान पनि मन्त्रालय फुटाउन सरकारको वाझता भएको उनले बताइन्।

नदी प्रदूषणले घटे जलपक्षी

रामकुमार श्रेष्ठ/राजधानी
नवलपरासी, ४ माघ

नवलपरासी र चितवनको सिमाना भएर बग्ने नारायणी नदी तथा चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज आवासको क्षेत्रमा चरा गणना सकिएको छ। वर्षौन चरा गणना गर्ने क्रममा वर्ष बर्ष गति आइतबार र सोमबार दुई दिन चरा गणना गरिएको हो।

चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जमा पाइने १५ सय १५ प्रजातिका चराभन्दा नारायणी नदी नारायणगढको पददेखि विषेनीपानी ४३ प्रजातिका चरा पाइने गर्छन्। नवलपरासीको नारायणी नदीकिनार आसपासका सिमसार क्षेत्रमा पाइने चराहरूको गणनाका लागि दुई समूह बनाएर पक्षी चराको

नारायणी नदीमा चरा गणना

चराको गणना गरिएको नेपाल पक्षी संरक्षण संघका केन्द्रीय सदस्य धनबहादुर चौधरीले जानकारी दिए।

नदीमा चराको प्रदूषण, चराको वासस्थानको अतिक्रमण, चोरीचोरालीगणनाका कारण चराको संख्या घटिरहेको समय घट्दो क्रममा रहेको छ। गणनाका क्रममा चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जमा चराको संख्या घट्दो छ। प्रकृतिविद् भारीगर चौधरीका अनुसार चरा घट्नुको मुख्य कारण चरा

आश्रित क्षेत्र नारायणी नदी प्रदूषित हुनु हो।

नारायणी नदीमा विभिन्न कारखानाबाट निस्केको प्रदूषित पानी सोर्ने फालिने र नदीलाई ढल निस्कासको रूपमा व्यवस्थापन गर्नुले पनि नदी प्रदूषण भई चरा घट्नेका हुन्। नेपाल पक्षी संरक्षण आहार विषादीयुक्त हुनु पनि चरा घट्नुको अर्को कारण भएको चौधरीले बताए।

यहाँ मुडीभोर, कयाङ्गङ्गङ्ग, चखेवाचखेबीको संख्या बर्षौन घट्नेको पाइएको छ। बातावरण सन्तुलन

यस्तै, उनले चराहरूको सरदर बाँच्ने उमेर पनि घट्दै गएको बताए।

यसैगरी, चोरीचोराली र वासस्थानको अभाव पनि चरा घट्नुको मुख्य कारण हो। चराहरूको आहार विषादीयुक्त हुनु पनि चरा घट्नुको अर्को कारण भएको चौधरीले बताए।

यहाँ मुडीभोर, कयाङ्गङ्गङ्ग, चखेवाचखेबीको संख्या बर्षौन घट्नेको पाइएको छ। बातावरण सन्तुलन

राख्न महत्त्वपूर्ण मानिने चरा घट्नुले बातावरणमा समेत प्रभाव पारेको बताइन्छ। धनबहादुर चौधरीले चरा सबै ठाउँमा घट्नेका र चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जमा अझ तीव्र रूपमा घटिरहेको बताए।

चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जमा पाइने १५ सय १५ प्रजातिका चराभन्दा नारायणी नदीमा ४३ प्रजातिका चरा देखिने गरेकोमा अहिले त्यो घट्ने २९ प्रजातिका मात्रै पाइएका छन्। चराका

प्रजाति लोप नभइसके पनि चराको संख्या अत्यधिक घट्नेको चौधरीको अनुभव छ।

पत्येक वर्ष यही समयमा नारायणी नदीमा बाह्र मिलेज रिशेटको व्यवस्थापनमा चरा गणना गरिँदै आएको छ। चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज, मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापन समिति, चोरीचोराली नियन्त्रण युवा जागरण अभियान, नेपाल पक्षी संरक्षण संघ, बर्ड एक्जुकेन सोसाइटी (सोहाडा), हिमालयन नेचर (काठमाडौँ), डब्लुडब्ल्यूफ तात परियोजना, राष्ट्रिय प्रकृति संरक्षण कोषलगायतको सहमति र सहयोगमा चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज बरपर वासस्थान बनाएर नारायणी नदीमा चरीचरा गर्ने पक्षीहरूको गणना गरिएको हो।

नारायणी नदीका साथै चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जभित्र रहेको सिमसार क्षेत्र नदी, देवी ताल, कमल ताल, साँगे ताललगायत स्थल क्षेत्रमा पक्षी गणना गरिएको चौधरीले जानकारी दिए। चिरमा पाइने पक्षीहरूमा १० प्रतिशत प्रजाति नेपालमा निर्वाचन भएको छ। जसमध्ये ३३ प्रतिशतका पक्षी दुर्लभ मानिन्छन्। तीनै पक्षी प्रजातिका पक्षी दुर्लभ मानिन्छन्। चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जमा पाइने गरेको चौधरीले बताए। चौधरीका अनुसार जसमध्ये ११ प्रतिशत सिमसारमा आश्रित रहेका छन्।

सम्पादकीय

अंशबन्डाको बोझ

अंशबन्डाका लागि कागज पत्र बोकेर सदरमुकाम धाएका स्थानीयले पाएको सातौं हेराँ लागू 'अव अंशबन्डाको तयारीमा रहेकाहरू समेत अंशबन्डा गर्ने कि नगर्ने ?' भनेर दोधारमा पर्नेछन्। अहिले सिन्धुपान्चोक, काभ्रेपलाञ्चोक, दोलखालगायतका जिल्लास्थित मालपोत कार्यालयमा अंशबन्डा गर्नेहरूको भिड लागेको छ। दुर्गम गाउँबाट सदरमुकाम आएकाहरूले सरकारले उपलब्ध गराएको १५ हजार रूपैयाँ राहत रकमसमेत अंशबन्डाको भन्फाटमा सिध्याइसकेका छन्। यो याममा अंशबन्डा गर्नुको मुख्य कारण हो, भूकम्पपीडित काँडा बनाउनु। सरकारले भूकम्पपीडितको काँडा बनेकालाई आवास निर्माणका लागि २ लाख रूपैयाँ अनुदान दिने भएपछि अधिकांश व्यक्ति अंशबन्डाका लागि मालपोत कार्यालय धाउन थालेका छन्।

भूकम्पपीडितका लागि सरकारले एक चरण पछि गएर भूकम्पपीडित काँडा बाँडिसकेको छ। काँडा बनेकाहरूले सरकारले तोकेको मापदण्डअनुसार घर बनाएकाले २ लाख अनुदान पाउनेछन्। जसले मापदण्डअनुसार घर बनाउँछन्, तिनले मात्रै त्यो रकम पाउनेछन्। तर, त्यसरी रकम लिन जनाएको लागुवाण्ड अतिवाह चलिहा भएकाले गाउँका केही सिपाइसव्हा किसान सल्ला मर्कांनो परेका छन्। अहिले पनि नेपालका गाउँमा दुई, तिन वा बढी छोरा हुनेहरू सहमतिमै छुट्टिभित्र भएर छुट्टै घर बनाएर बसेका छन्। तीमध्ये कतिले कानुनी रूपमा अंशबन्डा गरेका छैनन्। ती सर्वसाधारण अहिले वास्तव्यै मर्कांनो परेका छन्। ध्यावहारिक रूपमा छुट्टाछुट्टै घर बनाएर बसे पनि मालपोत कार्यालयबाट अंशबन्डा गरिएको तथ्या नापी कार्यालयबाट किस्ताकाट भएको आधार नभएकाले उनीहरू छुट्टिएको प्रमाण नपुग्ने हुँदा घर निर्माणका लागि अनुदान नपाउने सम्भावना बढेको छ। सदरमुकाममा अहिले भिड लाग्नु ती नागरिक पनि दोषी भएछन्, जसले छुट्टि घर पनि किताउनु गर्ने भन्फाट गरेरन्। यस्तो भन्दैमा 'पहिला किन आयौँ ?' भनेर राज्य बेखबर गर्नै बल मिल्नेन। वास्तव्यै छुट्टिएर बसेका तर किस्ताकाट मात्रै नगराएकाहरूले तत्कालीन किस्ताकाट गरिदिने र भूकम्पपीडित काँडाको व्यवस्था गरिदिनुपर्छ।

भूकम्प प्रभावित १४ जिल्लामा अहिलेसम्म सरकारले ५ लाखभन्दा बढी काँडा वितरण गरे पनि कतिपय काँडा पाउनुपरेका छुट्टेको र कतिपय नपाउनुपरेकाहरूले पाएको गुनासा आइरहेको छ। तथर्व, अब सम्बन्धित जिल्ला सरकारले कार्यालय नगरपालिका एक गाविसको सम्मयस्थान तत्कालै विशेष टोली बनाएर काम गर्न सक्ने छ। त्यो टोलीलाई सदरमुकाममा राखेर होइन, जहाँ समस्या पर्छ, त्यहीँ वडाभित्र समस्या समाधान गर्नुपर्छ। किनकि, जस जिल्लामा यो समस्या छैन। जहाँ समस्या छ, त्यहीँ टोली पठाएर समस्याको व्यवस्था गर्ने हो भने पीडित सरसधारणमा आवश्यक खर्च हुमबाट बच्नेछन्। अहिले कतिपय सरसधारणको स्थानले सेतु नाउँमाथीमा भूकम्पपीडितको तथ्य संकलन गर्ने काम गरेका छन्। तिनै संघ/संस्थालाई पनि राज्यले चाह्यो भने आश्चर्य मान्नमा परिचलन गर्न सक्नेछ। यस्तो भए पीडित नागरिकले राज्यले आफ्ना लागि काम गरेको अनुभूति गर्ने अवसर पनि पाउनेछन्।

देशले भोगिरहेको अभाव र दबाब

■ रत्न प्रताप

यतिखेर हाम्रो पहाड पीडामा छ। तराई तनावमा छ। अनि सिंगै देशाघात अभ्यासमा छ। यही पीडा, तनाव र अभावमा जिविरहेको छ भन्नु सत्यमा सत्य। समयलाई चिन्न सके र समयमै हिँड्न सके भने सफलता र धेरै उपलब्धि हासिल गर्न सकिन्छ। तर, हामी भने समयलाई चिन्न नसके र समयमै हिँड्न नसके भने कुरा गुमाइरहेका छौं। जुन कुरा अहिले हामी गुमाइरहेका छौं, त्यही कुराको कालान्तरमा ठूलो अभाव हुने निश्चित छ। यसो त अहिले नै धेरै कुराको अभाव भविरहेका छौं। यिनै धेरै कुराको अभावले सिंगै देश गुस्त छ। समय आफूले गतिमा लैसिँदैरहेछ, तर हामी अलमलिइरहेछौं, प्राकृतिक पीडा, मानव र अभाव फेद्वै। पीडा, तनाव र अभावको व्यवस्थापनमै जिविरहेछ, अन्त्य सत्य। त्यसैले, हामीले प्राप्त गर्न सक्नला र उपलब्धि हाँसीमैथेँ धेरै टाढा भएको छ।

पहाडको पीडा

पहाड असीम पीडामा छ। त्यो पीडा दिएको हो, वैशाख १२ र २५ गतेको विशालकाशी भूकम्पले। त्यो भूकम्पले पृथ्वी माथि हल्लिएर, पहाडको भूभागलाई नै हल्लाइदियो र दुख र पीडामा बेसीर पथारिदियो। अन्त मानिसहरूको मनेचाहिँ हल्लाइसकेको छैन। भूकम्पबाट १४ जिल्ला अति प्रभावित भए। अरू दुई दर्जनजति जिल्ला पनि केही न केही रूपमा प्रभावित भए। भूकम्पले प्रभावित जिल्लामा हजारौं मान्छे मरेका छन्, भन्दिरबस्तिला लाग्ने घर भत्किए, बालबालिकाले रमाउँदै, बेस्ते बिद्या आर्जन गर्ने विद्यालयहरू भत्किए, बाटो, गाउँ र सडकहरू भत्किए र जिविएर आएका मानिसहरू पुगिए। देशलाई उज्यालो बनाउन बन्दै गरेका बिप्लुत आयोजनाहरू अवल मरे। हजारौं मानिसले जीवन गुमाए। बाँचेकाहरूको पनि जीवन अस्तव्यस्त भयो। कसैले अभिभावक गुमाए, कसैले महारा गुमाए। कसैले संरक्षक गुमाए। कसैले जीवनको किनारा गुमाए अनि पाए असीम दुख, पीडा र वेदना। त्यहीँबाट सुरु भयो बग पीडा र समस्याको शृंखला पनि। कहाँ जाने ? कहाँ बस्ने ? के खाने ? के लाउने ? मर्मा लागेको चोट त आफूसँगै छ, तन्मा लागेको चोटमा मर्मा लाग्ने उचाय पनि धेरैसँगै भएन। त्यसैले, चोट सार्दै

बस्न विवश छुन्, धेरै भूकम्पपीडित। बालबालिका दुई शब्द बोल्नले र खुबैको पाठमा एक विन्ड्री भयस दानिने गुणी मान्छे अर्को कति पीडितले भेटेका छैनन्। भत्किएको घरमा धेरै सपना पुगिए, पनि जीवनको जिजीविषा भने यथावत बोकेर बसेका धेरै मान्छे अर्को मनकारीहरूको हाँडो हेर्दै छन्।

सरकारी तथ्यांकले भन्छ, भूकम्पले ६ लाख ९८ हजार ८५ सय २९ घरसम्म भत्किए। ७ खर्ब ६ अर्ब रूपैयाँ वारालको क्षति भयो। यो खालि भौतिक क्षतिको विवरण हो। बाँडौं लाखौं मनको क्षतिको विवरण ? के त्यो मनको क्षतिको विवरण कुनै अभिलेखमा समेटिउन सक्छ ? अथवा, मनको त्यो क्षतिको पुर्ति हुन सक्छ ? त्यसैले भौतिक क्षतिको पुर्ति गर्न पुर्तिमानको योजना बनाउनु छ। पुर्तिमानको लागि कतौ तपाउनु उस्तै दाता समेतन पनि पठाउने र फेद्वै ६ खर्ब ४० अर्ब रूपैयाँको साहायताको वचनबद्धता पनि पायो भन्दैयो गरीहाइरहेका। तर, पुर्तिमानो प्राविकरण

तराईका जनतालाई अधिकार दिलाउने जिह्मा भएको आन्दोलनले भएको अधिकार पनि छोड्ने काम हुँदै छ। जनता स्वतन्त्रता र अधिकारविहीन हुँदै छन्। नेताको कटकापले आन्दोलनमा होमिएका जनता घाउँदै भएर अस्पतालमा छटपटाइरहेका छन् र पछुताइरहेका छन्। तिन वा चार जना नेताको हठ र 'झगो'ले गर्दा लाखौं नेपाली कष्टपूर्ण जीवन बिताउन बाध्य छन्।

गुप्त, यसका प्रमुख पादाधिकारी नियुक्त, प्राविकरणको गुप्त र यसको कार्याक्रम गर्नमा भएको हिसावले पीडितहरूले आफ्नो पीडामाथि खेलाँची भएको महसुस गर्नुपर्छ। राहतेको अर्थआयमा बाग विचार र हिउँद पनि लाग्यो। हिउँदको लागि सिटोलेस मुटु प्रहार गर्दा एकदमो पालतोक कम्पानले जिउ डाक्नेका पीडितहरू। भूकम्पको डरले भए पनि जोसले यहाँ काँप्तिरहेका छन्। चिसो बस्न नसकेको कति जनाले मुलुखण पनि गरिरहेका। बाँचेकाहरू पनि चिसोलाई तनाव भयो, सबैतिर तनाव भयो। नेताहरूको राजनीतिले जनताको पाँच महिलादेखि। यसले गर्दा सबैलाई तनाव भयो, सबैतिर तनाव भयो। नेताहरूको राजनीतिले जनताको सम्बन्धमा पनि तराई लातेकै छ। आन्दोलनको विरोधमा पनि तराई लातेकै छ। यो होहोरो मारमा परेका छन् सर्वसाधारण, जसलाई राजनीतिज्ञले कुनै सरकारी छैन र यो आन्दोलनसँग पनि कुनै सम्बन्ध छैन। हठधुरा अधिकारको कुरा गर्नेहरूले मारिको मुइपीडा चुलो बाल्ने कुरा नगर्ने गरिबहरू निराश छन्। यो आन्दोलनले उनीहरूलाई कुनै निराश पारेको छैन।

तराईका जनतालाई अधिकार दिलाउने जिह्मा भएको आन्दोलनले भएको अधिकार पनि छोड्ने काम हुँदै छ। जनता स्वतन्त्रता र अधिकारविहीन हुँदै छन्। नेताको कटकापले आन्दोलनमा होमिएका जनता घाउँदै भएर अस्पतालमा छटपटाइरहेका छन् र पछुताइरहेका छन्। तिन वा चार जना नेताको हठ र 'झगो'ले गर्दा लाखौं नेपाली कष्टपूर्ण जीवन बिताउन बाध्य

राज्यले नागरिकलाई भई व्यवहार नगरेको गुनासो छ तराईको। त्यसैले तराईमा असन्तुष्टि छ। असन्तुष्टि छ, त्यसैले आक्रोश छ। आक्रोश छ, त्यसैले आन्दोलन छ। आन्दोलन छ, त्यसैले तनाव छ। एकातिर अधिकार दिलाउने राजनीतिक मुद्दा, अर्कोतिर अधिकार पाउने जनताको आशा। त्यसैले, यति लामो समयसम्म आन्दोलन अट्ट लाग्यो जारी छ। आन्दोलनकै क्रममा टीकापुरबाट सुरु भएको हिसाको शृंखला अर्को गतिमा छ। आन्दोलनरत दलका नेताहरूको दावीअनुसार अहिलेसम्म ६ दर्जन आन्दोलनकारीको मृत्यु भएको छ। यसो त दर्जनकै हाराहारीमा सुरक्षाकर्मसमेत मारिइसकेका छन्। तराईमा आन्दोलन संगसंगै हिंसा पनि जारी रहँदा जनतामा भय र डार बिज्जना भएको छ। चैनले निदाउन सकेका छैनन्, तराईका कतिपय जनता। महिनीदेखि बजार खुलेनन्। घाताघातका साजन चलिनन्। स्कूल कलेज बन्दै गएनन्। हाटबजार लागेरन्। उद्योगखान्डा चलिनन्। किसानको केही चोट भयो।

तराईका जनतालाई अधिकार दिलाउने जिह्मा भएको आन्दोलनले भएको अधिकार पनि छोड्ने काम हुँदै छ। जनता स्वतन्त्रता र अधिकारविहीन हुँदै छन्। नेताको कटकापले आन्दोलनमा होमिएका जनता घाउँदै भएर अस्पतालमा छटपटाइरहेका छन् र पछुताइरहेका छन्। तिन वा चार जना नेताको हठ र 'झगो'ले गर्दा लाखौं नेपाली कष्टपूर्ण जीवन बिताउन बाध्य छन्।

व्यापारीको व्यापार चोट भयो। उद्योगको उत्पादन बन्द भयो। लाठी कमबाट कामचलाइन् भए। राजीवरी बोसियो। भौकै बस्नुपर्ने स्थिति सिज्जना भयो। मान्छे विचारी पढी अस्पतालसम्म जान सक्ने स्थिति भएन। एम्बुलेन्समा लोडको भयो। औषधीपेकोको गाडीमा आजानी भयो। गुडिरहेको मोटरसाइकल पनि जलाइयो। सडकमा हिँडनुपर्ने पनि डरमा भयो। भन्ने पर्दा तराईमा आफू लागेको छ र तराई जिविरहेछ, विगत पाँच महिलादेखि। यसले गर्दा सबैलाई तनाव भयो, सबैतिर तनाव भयो। नेताहरूको राजनीतिले जनताको सम्बन्धमा पनि तराई लातेकै छ। आन्दोलनको विरोधमा पनि तराई लातेकै छ। यो होहोरो मारमा परेका छन् सर्वसाधारण, जसलाई राजनीतिज्ञले कुनै सरकारी छैन र यो आन्दोलनसँग पनि कुनै सम्बन्ध छैन। हठधुरा अधिकारको कुरा गर्नेहरूले मारिको मुइपीडा चुलो बाल्ने कुरा नगर्ने गरिबहरू निराश छन्। यो आन्दोलनले उनीहरूलाई कुनै निराश पारेको छैन।

तराईका जनतालाई अधिकार दिलाउने जिह्मा भएको आन्दोलनले भएको अधिकार पनि छोड्ने काम हुँदै छ। जनता स्वतन्त्रता र अधिकारविहीन हुँदै छन्। नेताको कटकापले आन्दोलनमा होमिएका जनता घाउँदै भएर अस्पतालमा छटपटाइरहेका छन् र पछुताइरहेका छन्। तिन वा चार जना नेताको हठ र 'झगो'ले गर्दा लाखौं नेपाली कष्टपूर्ण जीवन बिताउन बाध्य

बेरोजगारीको हलदलमा युवा

■ महेश बराल

बेरोजगारी समस्या एउटा यस्तो खतरनाक समस्या हो, जसको अन्तर व्यक्ति, समाज अनि राष्ट्रमा लागि एकदमै प्रतिकूल भएर देखा पर्छ। आर्थिक, सामाजिक, व्यक्तिगत, पारिवारिक अथवा व्यक्तिगत समग्र परिवर्तनालाई अघोपनिहित लान एउटा समाजका एक दुईऔं ठाउँमा बरोजगार जनतालाई के काँडा छुट्टेन। बेरोजगारीले विभिन्नप्रकारको हिमामा भयानक हतुन सक्छ। बेरोजगारीले जम्माएको नैराश्य अथवा बेरोजगारीले जम्माएको उठ्ठो सोच अथवा बेरोजगार चिन्तन अथवा बेरोजगार मनस्थिति कसैको भरोसाभार दिँदैन। त्यसैले, एउटा समाजमा एक व्यक्ति मात्र बेरोजगार रहनु भनेको त्यो सिंगो समाज नै कमजोर रहनु हो। जीवन जामके लागि अब गुनवने परिवर्तन गर्नु हो अथवा अन्तिम पढेन। हो, बेरोजगारीले समाजमा अपराध निम्त्या गर्नेमा दुई मत हुँदैन।

बेरोजगारी समस्या जुनसुकै उमेर समूहका जुनसुकै व्यक्तिमा लागि पनि भयावह हुन्छ। यो उमेरगत हिसावले हुने कुरो पनि होइन। तर, आमजनजीवन र तन्मा तथ्यहरूलाई ध्यानचन गर्ने हो भने युवा अवस्थाको बेरोजगारी अझ जटिल बन्मा पर्छ। युवा अवस्था, अझ त्यो पनि प्राविकरण बढेको (सामान्यतया २० वर्षदेखि ३० वर्षभित्रको) अवस्थालाई अझ जटिल अवस्थाको रूपमा व्याख्या गर्न सकिन्छ। व्यक्ति मानसिक रूपमा परिचय भई नसकेको अवस्था अथवा स्वाभाविकै राम्ररी काम गर्ने वालिसमेतको अवस्था नै युवा अवस्थाको रूपमा चिनिन्छ। अथवा, जीवनको यस्ता प्राविधिक चरण, जसले बाँकी रहेको सिंगो जीवनको मार्गचित्र कोर्ने गर्छ। गही उमेर अवस्थामा व्यक्तिको सोचाइ पनि परिष्कृत भएर आउँदै परेको हुन्छ। उस्तोका योजनाहरू निर्माण हुँदै हुन्छन्, बाध्यताको विरोधमा विद्रोह, केही गर्नु भने भावनाको निर्माण भएको हुन्छ। यही बेला बेरोजगारीले कर्नालाई पन्छाउँछ भने त्यो हरकोहीले पनि सलन सके सारको हुँदैन, जसको परिणाम सधै नकारात्मक नै हुने गर्छ।

तन्मा तथ्याङ्कलाई आधार मानेर हेर्ने हो भने नेपालमा अहिले करिबमा पनि १० लाख युवा जनसङ्ख्या बेरोजगार रहेको अनुमान छ। विद्यार्थी भएको शरण अन्तर्गत, अस्थिर राजनीति, सरकारीको स्पष्ट नीतिको अभाव, कमजोर अवस्थाका अनि गति निरन्तरको औषीगत विकाससमाथिका कारणले युवा बेरोजगारी पहाउन महत्त्वपूर्ण भूमिका निभाई गरिरहेका छन्। देश विगत लामो समयदेखि सक्रमको दबदबाका फसेको छ। युद्धको पछडौँ अर्को सफिएको हो। राजनीतिक अवस्था

नाजुक छ। वर्षैभरि भइरहने आन्दोलनले अवस्था फेर्नै नाजुक बनाउँदै लगेको छ। व्यक्तिगत क्षमता, योग्यता, सिप अनि कामप्रतिको दक्षताका आधारमा नभई पैसा र प्रभावका आधारमा उसको मूल्यांकन गर्ने चलनको विकास हुँदै छ। हैकममाजले चलाएको देशमा कुनचाहिँ इमानदारले ठाउँ पाउला र ? यसले गर्दा कसिले उमेरमा व्यक्तिमा अपराधकारको अभ्यास विकासित हुनु कुनै अनौठो कुरा रहेन अर्को।

समयमा हेर्ने हो भने नेपालमा दुई प्रकारका युवा जमात देखिन्छन्। एक, जो इमानदार छन्। ती आफ्नो योग्यता र क्षमतामा विकास गर्छन्। ती पढ्न चाहन्छन् र आफूले पढ्न पाएको ज्ञान आफ्नै देशका लागि प्रयोग गर्न चाहन्छन्। जसलाई देशको माया छ। सानै भए पनि केही योगदान दिन चाहन्छन्, देशलाई। यिनीहरूमा भट्टाचार्यनित विप्लवमा छ। देशको अवस्थाप्रति चिन्तित रहन्छन्। देशको कोविल समुह हो यो। असल सल, असल हुने अनि असल नै गर्न खोज्ने। यो जमात यौविक हुन्छ। यसमा योजनाहरू छन् अनि त्यसलाई कार्यान्वयन गर्न सक्ने क्षमता पनि छ। तर, अफसोस हाया यही जमात अहिले प्रयोगविहीन छ। बेरोजगार छ। अयोग्यको विला

युवा विकासका लागि भनेर अनेक संस्थाहरू सोचिए/खोलिएछन्। सरकारको बजेट पनि छुट्टियो होला कतिकति। कसले कुन ठाउँमा के कस्ता कामहरू गरेका छन् त ? अथवा, कुनै उपलब्धि पनि छन् त ? उपलब्धि भए केही छ ? हनुवाका भ्रममा गठन गरिएका सरकार मातहतका युवा विकास संस्थाहरू सरकारी पैसा पचाउन मात्रै सीमित रहे। गैरसरकारी संस्थाहरू विदेशी अनुदान कुम्स्याउन।

भिन्न बाध्य छ। गोपित छ।

देशो, जो स्वयम्कैले भट्ट छ। जसको बालापान नै खराब छ। जसको कुम्लिङ नै खराब छ। जो हरकुरामा आफ्नो फाइदा रहेछ। जसलाई ज्ञान र पढाइभन्दा कुटीनीत र जालसाजीमा विश्वास छ। जो आफ्नो स्वाभाविक लागि मात्र देशमा बस्न चाहन्छ। जो सानासाना सेवाहरूमा पनि नाफाफाइका हिसाव गर्छ। जसलाई सेवाको अर्थ बाधा लाग्छ। आफ्नो सोचो, आफू उठ्ने अनि आफू माग्न बर्तिन कोर्ने। जो नेताको अधिपत्य हिँड्न सक्छाउँछ। बासमा यो समुह देशमा लागि योग्य छैन। तर, देशमा यही जमातको हाँसीबुझी छ। जो संस्थामा लागि नसक्छ तर हरठाउँमा यसैको प्रभाव छ। भट्ट नेताहरूको फाइदाको रूपमा।

समस्या यस्तैबाट सुरु हुन्छ। असल हुन्छ भन्दा पनि बग कोहीलाई खराब बस्न बाध्य पारिन्छ भने, केही गर्नु भन्दा विद्रोह गर्ने, अवसरका साथ होकार गर्ने गरिन्छन् भने, आफूले आफ्नै गरेको ज्ञानको सही उपयोग हुन सक्दैन भने, जस आफूले आस गरेको ठाउँमा गठन, भन्दा कम योग्य व्यक्तिहरू आरक्षण पाउँछ भने, जब सही सोचान्ने पनि खराब व्यवहार लिन्छ भने योग्य र असल

व्यक्तिलाई के लाग्छा ? इन्द्रको सुरुआत पनि यस्तैबाट सुरु हुन्छ। अपराध पनि यस्तैबाट सुरु हुन्छ। भट्टाचार्य पनि यस्तैबाट सुरु हुन्छ। जब युवाको समाज, राजनीति अनि आफू अपासको परिवर्तनबाट आस गरेको कुरा पाउँदैन, उसमा नैराश्य उत्पन्न भई नै हाल्छ। त्यो स्वाभाविक हो। बेरोजगारीले अझ त्यसमा पीडा पार्छ। तब त्यो प्रभावभर पनि व्यक्तिभरि बस्न बाध्य बन्छ। हो, कारण यस्तै हो, जनकारण व्यक्तिमा सुट्टा मुख किस्मत्याहक अर्को बाटो बन्द भएको हुन्छ कि बिशेष पलायन हुने कि यही बसेर आफूमा पनि भट्ट सोचिनुपर्छ।

समस्या कहाँबाट सुरु भयो त ? यसको अन्त्य कहाँ हुने हो ? कहिलेसम्म यस्तै भइरहने ? जो जिम्मेवार बन्दो यो सक्छा लाग्छ ? कसले भूमिका खेल्ने समाधानका लागि ? खेल्ने पनि कसो गरीनको खेल्ने ? दैनिक बिशेष भासिँदै गरेका हजारौ जनालाई रोक्न सक्ने योजना काँसाँग छ ? बेरोजगारीको जड के हो ? युवा के चाहन्छ ? के पाइरहेछ ? योग्य जनतामै विदेशीकरण कमजोरले आरक्षण पाउने कार्वायको अन्त्य कहिले हुने ? कसले सल अन्त्य पर्ने ? नीतिनिष्ठा, विद्वान, सानुता नभएर अथवा बोक्ने साथै अझ केही हुनेवाला छैन ? काजीको घोषणापत्र अथवा भाषणका पत्रले अथवा मिडियाका अन्तर्गतमा देखाएको 'फोडा आवाजसले पनि केही सलान नसक्ने भयो। स्पष्ट कार्वानीति कसले प्याउने छ ? त्यसको जिम्मेवारी कसले लिने ? हरायत अन्तर्गत भएर गहिरका छन्, सलविधि। यी प्रश्न यसरी नै अनुत्तरित नै रहिरहेका छन्। आफ्नो धेरै वर्षसम्म पनि।

युवा विकासका लागि भनेर अनेक संस्थाहरू खोलिए/खोलिएका छन्। सरकारको बजेट पनि छुट्टियो होला कतिकति। कसले कुन ठाउँमा के कस्ता कामहरू गरेका छन् त ? अथवा केही उपलब्धि पनि छन् त ? उपलब्धि भए केही छ ? हनुवाका भ्रममा गठन गरिएका सरकार मातहतका युवा विकास संस्थाहरू सरकारी पैसा पचाउन मात्रै सीमित रहे। गैरसरकारी संस्थाहरू विदेशी अनुदान कुम्स्याउन। 'युवा विकास' नामधारी संस्थाहरू कुन ठाउँमा कस्ता कामहरूको विकास गर्दै छन् त ? बेरोजगारीले अर्को बनेको समुदाय तिनैहरूको सुनीता पढेन या निनीहरूको लक्ष्य हो कुनै ? समस्या तिजो बाँड्थियो, आज पनि त्यही नै हो। युवा कुनै छैन। गाउँगाउँ हुलाक हुने निष्पत्तिका जनतामैथिले, सरकारी बौद्धिक भन्दाउने जनसङ्गतिहरू, अथवा पुर्णमैत्रीपूर्ण उपायका कारण विद्रोहक, कोको कहाँकाँको अवस्था समस्या छ ? कुनै तथ्यांक कहिलेसँग ? छाडी, पुरो, अमेरिका, अस्ट्रेलिया, भारत अथवा सल अर्को विदेशी भूमिमा ती छरएर पन्छ्छ।

युवामा सेवाको यो बेरोजगारीको समस्या केवल व्यक्तिमा लागि होइन, राष्ट्रको पनि समस्या हो। मभाव, परिवार, आसपासको परिवेश सबैसँगै लागि समस्या हो। यो देश कति गहिर छ भनेर उदाहरण हो। सरकारको लागीको पराजयछ। अझ पारिवारिक, सल, सिवाय अनि इमानदार जनतामैथिले अथवा अन्त्यभर भएर रहनु पक्कै पनि कसैका लागि हितकारी कुरो होइन। यो सोच्ने नै बेला हो। कसै न कसैले त यसका ठोस बजेट उठाउनेछ, हुलाक, पराजय, पराजय, सरकारीका सलबन्धक, उनीहरूको, युवाका लागि सलम गर्ने सरकारी गैरसरकारी संस्था, समाज अनि अथवा सम्वद्ध सबैले। त कतिखेर ?

नेपाल-भारत सम्बन्धको नयाँ आयाम

■ विपिन देव

आजको सन्दर्भमा नेपाल र भारतको सम्बन्धलाई नयाँ ढंगले बुझ्न आवश्यक देखिन्छ। इतिहास, ग्रन्थ र विद्वान् हकमा मत र अभिमतभन्दा यसलाई व्यावहारिक कुटीनीतको रूपमा हेर्नु आवश्यक देखिन्छ। यो सम्बन्धको बहस सौम्यतर र सचनानयमा मात्र सीमित हुनु, चुलोमा अनि वादना, कालोबजारीमा पेटाउन किन्दा, एउटै औषधिका लागि विभिन्न औषधालय धुध्या वस्तुको बितरणले गुनवने हुन्छ। यो हनुमा के प्रष्ट देखिन्छ भने देशको कुटीनीत अथवा राजनैतानि चलाउन अक्षम भएको छैन। त्यसकारण, जनता यसमा आफै बहस गरिरहेका हुन्छन्। नेपालको राजनीति बढी 'डाइनेमिस्टिक' (गति पत्ता लगाउने प्रक्रिया) भएको छ, 'पेरिस्टेटिक' (उपचार विधि) हुन सकेको छैन। तसर्थ, माथी सलनिका लागि, नेपाल-भारतको सम्बन्धका लागि 'गेडम्प्या' बनाउनु आवश्यक छ। बालबाला परराष्ट्र नीति माननान्तक अक्षेप र संवेगबाट सोच्नुपर्छ पनि टिक्दैन।

इरान र इराकमा एउटै भए भए तानिन लाग्यो सम्बन्धमा दुई देशले युद्ध गरे। देशको कुटीनीत बालबाला यथावधानी दृष्टिकोणबाट सन्धान गर्नुपर्छ। भारतसँगको दृष्टिकोणमा परिवर्तन व्याप्तनुपर्छ। अहिलेको भूमण्डलीकरण र सुलोको कारणको संसारमा लियो रोसको नेपाल इज नष्ट ल्यान्डबन्धक कन्टी वट इज इन्डिया लब्ध कन्टी' भन्ने कथनलाई बाँकी राखेर नेपाललाई 'नेपाल इज इन्डिया लिब्ध कन्टी' भन्नुपर्छ। पल्लिकारको कुमाइ छ भने भारतको विकासको सलर र व्यावहारिक अर्थमा आफूलाई बलित्त राख्नुहुन। यसका लागि 'वादना काँडा' फलदायी हुँदैन। चलाका काँडाभन्दा हामीले 'मोडस काँडा' प्रयोग गर्नुपर्छ। अर्थात्, तराईको उर्वर भूमि र सान्धालाई एउटा हरीत कालिको नाराका साथ गरिब राष्ट्र आर्थिक योजना दिने हामीले भारतसँगको निरन्तरतालाई कम गर्न सकिन्छ। तराईको भूमि, नदी, बाघ र वनैवासाउँ उपलब्धनुभएर दुई देश हामी 'नेपाल ब्रान्ड' बनाउन सक्छौं। मध्येसको अन्तरपुर्द्विदक्षि लुम्बिनीसम्म भारतीय पर्यटकका लागि ठुलो आकर्षण हुन सक्छौं। कोसी टपुलाई एउटा पर्यटनको महत्त्वपूर्ण स्थल बनाएर हामी बाँगेमणबाट विभिन्न पर्यटकलाई पनि आकर्षित गर्न सक्छौं।

यी कुराको सार के भने हामीले अबको कुटीनीतलाई आर्थिक चरमबाट विवेकपूर्ण बनाउनु पर्छ। भारतसँगको सम्बन्धलाई दार्शनिक धरातल दिनुपर्छ। यसका लागि विचारविम्वेदका पाठौँपिच्छे तयारवा आउनु गैरगर्नुपर्छ कुरा हो।

विदेश नीतिलाई मल्लयुक्तको मन्थनबाट राष्ट्रिय हितका लागि प्रयोग गरिन्छ। भारतको सन्दर्भमा नै हेर्ने हो भने भारतीय जनता पार्टीको परराष्ट्र विभाग डा. शम्भुसाराज खेस्री, दिन दयाल उपपाध्याय र त्यसकारणको विकासोन्मुख चिन्तनको धरातलमा प्रयोग भएछ। उदात्त विहारी जाजपौरी त प्रयोगकर्ता मात्र हुन्। भारतमा परराष्ट्र विभाग र विकासकर्ता जोडिएको छ भने हाम्रो परराष्ट्र विभाग पार्टीको हित र नेताहरूको व्यक्तिगत स्वाधिनता विदेशीय र निर्भर रहेको देखिन्छ। नेपाल र भारतको सम्बन्धलाई समुद्रम बचाउन नेपालमा राजनीतिक विस्तार लुनु आवश्यक छ, जसबाट विदेशी चर्चकोको न्यूनीकरण हुन्छ। अर्थात्, सबै राजनीतिक पार्टीले परराष्ट्र नीतिमा एउटा खास सममधारी बनाउनुपर्छ। उताको कुरा, हाम्रो 'राष्ट्रवादी' हकमा मत र अभिमतभन्दा यसलाई व्यावहारिक कुटीनीतको रूपमा हेर्नु आवश्यक देखिन्छ। डा. शम्भुसाराज खेस्री, दिन दयाल उपपाध्याय र त्यसकारणको विकासोन्मुख चिन्तनको धरातलमा प्रयोग भएछ। उदात्त विहारी जाजपौरी त प्रयोगकर्ता मात्र हुन्। भारतमा परराष्ट्र विभाग र विकासकर्ता जोडिएको छ भने हाम्रो परराष्ट्र विभाग पार्टीको हित र नेताहरूको व्यक्तिगत स्वाधिनता विदेशीय र निर्भर रहेको देखिन्छ। नेपाल र भारतको सम्बन्धलाई समुद्रम बचाउन नेपालमा राजनीतिक विस्तार लुनु आवश्यक छ, जसबाट विदेशी चर्चकोको न्यूनीकरण हुन्छ। अर्थात्, सबै राजनीतिक पार्टीले परराष्ट्र नीतिमा एउटा खास सममधारी बनाउनुपर्छ। उताको कुरा, हाम्रो 'राष्ट्रवादी' हकमा मत र अभिमतभन्दा यसलाई व्यावहारिक कुटीनीतको रूपमा हेर्नु आवश्यक देखिन्छ। डा. शम्भुसाराज खेस्री, दिन दयाल उपपाध्याय र त्यसकारणको विकासोन्मुख चिन्तनको धरातलमा प्रयोग भएछ। उदात्त विहारी जाजपौरी त प्रयोगकर्ता मात्र हुन्। भारतमा परराष्ट्र विभाग र विकासकर्ता जोडिएको छ भने हाम्रो परराष्ट्र विभाग पार्टीको हित र नेताहरूको व्यक्तिगत स्वाधिनता विदेशीय र निर्भर रहेको देखिन्छ। नेपाल र भारतको सम्बन्धलाई समुद्रम बचाउन नेपालमा राजनीतिक विस्तार लुनु आवश्यक छ, जसबाट विदेशी चर्चकोको न्यूनीकरण हुन्छ। अर्थात्, सबै राजनीतिक पार्टीले परराष्ट्र नीतिमा एउटा खास सममधारी बनाउनुपर्छ। उताको कुरा, हाम्रो 'राष्ट्रवादी' हकमा मत र अभिमतभन्दा यसलाई व्यावहारिक कुटीनीतको रूपमा हेर्नु आवश्यक देखिन्छ। डा. शम्भुसाराज खेस्री, दिन दयाल उपपाध्याय र त्यसकारणको विकासोन्मुख चिन्तनको धरातलमा प्रयोग भएछ। उदात्त विहारी जाजपौरी त प्रयोगकर्ता मात्र हुन्। भारतमा परराष्ट्र विभाग र विकासकर्ता जोडिएको छ भने हाम्रो परराष्ट्र विभाग पार्टीको हित र नेताहरूको व्यक्तिगत स्वाधिनता विदेशीय र निर्भर रहेको देखिन्छ। नेपाल र भारतको सम्बन्धलाई समुद्रम बचाउन नेपालमा राजनीतिक विस्तार लुनु आवश्यक छ, जसबाट विदेशी चर्चकोको न्यूनीकरण हुन्छ। अर्थात्, सबै राजनीतिक पार्टीले परराष्ट्र नीतिमा एउटा खास सममधारी बनाउनुपर्छ। उताको कुरा, हाम्रो 'राष्ट्रवादी' हकमा मत र अभिमतभन्दा यसलाई व्यावहारिक कुटीनीतको रूपमा हेर्नु आवश्यक देखिन्छ। डा. शम्भुसाराज खेस्री, दिन दयाल उपपाध्याय र त्यसकारणको विकासोन्मुख चिन्तनको धरातलमा प्रयोग भएछ। उदात्त विहारी जाजपौरी त प्रयोगकर्ता मात्र हुन्। भारतमा परराष्ट्र विभाग र विकासकर्ता जोडिएको छ भने हाम्रो परराष्ट्र विभाग पार्टीको हित र नेताहरूको व्यक्तिगत स्वाधिनता विदेशीय र निर्भर रहेको देखिन्छ। नेपाल र भारतको सम्बन्धलाई समुद्रम बचाउन नेपालमा राजनीतिक विस्तार लुनु आवश्यक छ, जसबाट विदेशी चर्चकोको न्यूनीकरण हुन्छ। अर्थात्, सबै राजनीतिक पार्टीले परराष्ट्र नीतिमा एउटा खास सममधारी बनाउनुपर्छ। उताको कुरा, हाम्रो 'राष्ट्रवादी' हकमा मत र अभिमतभन्दा यसलाई व्यावहारिक कुटीनीतको रूपमा हेर्नु आवश्यक देखिन्छ। डा. शम्भुसाराज खेस्री, दिन दयाल उपपाध्याय र त्यसकारणको विकासोन्मुख चिन्तनको धरातलमा प्रयोग भएछ। उदात्त विहारी जाजपौरी त प्रयोगकर्ता मात्र हुन्। भारतमा परराष्ट्र विभाग र विकासकर्ता जोडिएको छ भने हाम्रो परराष्ट्र विभाग पार्टीको हित र नेताहरूको व्यक्तिगत स्वाधिनता विदेशीय र निर्भर रहेको देखिन्छ। नेपाल र भारतको सम्बन्धलाई समुद्रम बचाउन नेपालमा राजनीतिक विस्तार लुनु आवश्यक छ, जसबाट विदेशी चर्चकोको न्यूनीकरण हुन्छ। अर्थात्, सबै राजनीतिक पार्टीले परराष्ट्र नीतिमा एउटा खास सममधारी बनाउनुपर्छ। उताको कुरा, हाम्रो 'राष्ट्रवादी' हकमा मत र अभिमतभन्दा यसलाई व्यावहारिक कुटीनीतको रूपमा हेर्नु आवश्यक देखिन्छ। डा. शम्भुसाराज खेस्री, दिन दयाल उपपाध्याय र त्यसकारणको विकासोन्मुख चिन्तनको धरातलमा प्रयोग भएछ। उदात्त विहारी जाजपौरी त प्रयोगकर्ता मात्र हुन्। भारतमा परराष्ट्र विभाग र विकासकर्ता जोडिएको छ भने हाम्रो परराष्ट्र विभाग पार्टीको हित र नेताहरूको व्यक्तिगत स्वाधिनता विदेशीय र निर्भर रहेको देखिन्छ। नेपाल र भारतको सम्बन्धलाई समुद्रम बचाउन नेपालमा राजनीतिक विस्तार लुनु आवश्यक छ, जसबाट विदेशी चर्चकोको न्यूनीकरण हुन्छ। अर्थात्, सबै राजनीतिक पार्टीले परराष्ट्र नीतिमा एउटा खास सममधारी बनाउनुपर्छ। उताको कुरा, हाम्रो 'राष्ट्रवादी' हकमा मत र अभिमतभन्दा यसलाई व्यावहारिक कुटीनीतको रूपमा हेर्नु आवश्यक देखिन्छ। डा. शम्भुसाराज खेस्री, दिन दयाल उपपाध्याय र त्यसकारणको विकासोन्मुख चिन्तनको धरातलमा प्रयोग भएछ। उदात्त विहारी जाजपौरी त प्रयोगकर्ता मात्र हुन्। भारतमा परराष्ट्र विभाग र विकासकर्ता जोडिएको छ भने हाम्रो परराष्ट्र विभाग पार्टीको हित र नेताहरूको व्यक्तिगत स्वाधिनता विदेशीय र निर्भर रहेको देखिन्छ। नेपाल र भारतको सम्बन्धलाई समुद्रम बचाउन नेपालमा राजनीतिक विस्तार लुनु आवश्यक छ, जसबाट विदेशी चर्चकोको न्यूनीकरण हुन्छ। अर्थात्, सबै राजनीतिक पार्टीले परराष्ट्र नीतिमा एउटा खास सममधारी बनाउनुपर्छ। उताको कुरा, हाम्रो 'राष्ट्रवादी' हकमा मत र अभिमतभन्दा यसलाई व्यावहारिक कुटीनीतको रूपमा हेर्नु आवश्यक देखिन्छ। डा. शम्भुसाराज खेस्री, दिन दयाल उपपाध्याय र त्यसकारणको विकासोन्मुख चिन्तनको धरातलमा प्रयोग भएछ। उदात्त विहारी जाजपौरी त प्रयोगकर्ता मात्र हुन्। भारतमा परराष्ट्र विभाग र विकासकर्ता जोडिएको छ भने हाम्रो परराष्ट्र विभाग पार्टीको हित र नेताहरूको व्यक्तिगत स्वाधिनता विदेशीय र निर्भर रहेको देखिन्छ। नेपाल र भारतको सम्बन्धलाई समुद्रम बचाउन नेपालमा राजनीतिक विस्तार लुनु आवश्यक छ, जसबाट विदेशी चर्चकोको न्यूनीकरण हुन्छ। अर्थात्, सबै राजनीतिक पार्टीले परराष्ट्र नीतिमा एउटा खास सममधारी बनाउनुपर्छ। उताको कुरा, हाम्रो 'राष्ट्रवादी' हकमा मत र अभिमतभन्दा यसलाई व्यावहारिक कुटीनीतको रूपमा हेर्नु आवश्यक देखिन्छ। डा. शम्भुसाराज खेस्री, दिन दयाल उपपाध्याय र त्यसकारणको विकासोन्मुख चिन्तनको धरातलमा प्रयोग भएछ। उदात्त विहारी जाजपौरी त प्रयोगकर्ता मात्र हुन्। भारतमा परराष्ट्र विभाग र विकासकर्ता जोडिएको छ भने हाम्रो परराष्ट्र विभाग पार्टीको हित र नेताहरूको व्यक्तिगत स्वाधिनता विदेशीय र निर्भर रहेको देखिन्छ। नेपाल र भारतको सम्बन्धलाई समुद्रम ब

राजधानी मुंबय पब्लिकसेन्स प्रसिद्धाऱा प्रकाशित तथा मुद्रित, राजधानी भवन, कुण्डलीन, पो. नं. २०५०३ काठमाडौं, फोन : ५५४३२००, ५५४५०३०/४०, फ्याक्स : ९७३१-५०१५५५५, प्रमुख कार्यकारी अधिकृत : अशिश शेरचन, सम्पादक : राजन शर्मा